

PREGOVOR

Jedanaesti broj časopisa *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu (Historija, Historija umjetnosti, Arheologija)* donosi teme koje problematiziraju određena historiografska pitanja iz bosanskohercegovačke prošlosti. Na adresu uredništva pristiglo je ukupno jedanaest tekstova od čega je u procesu recenzije pozitivno ocijenjeno devet radova. Svaki rad je prošao proces dvostruke slijepe recenzije. Važno je istaći da časopis podliježe i domaćoj i međunarodnoj recenziji. Obavezna je anonimnost za recenzenta i recenziranog autora tokom cijelog postupka recenzije. Recenzenti su naučnici s dokazanom stručnošću u poljima i područjima koje pokriva časopis. Članovi redakcije ne mogu biti izabrani za recenzente. Njihov zadatak je da, u pravednom i nepristrasnom postupku, prosuđuju kvalitetu rada i određuju njegovu kategorizaciju. Kako bi se rad objavio u časopisu, potrebne su dvije pozitivne ocjene recenzenata. U toku procesa recenziranja uredništvo je saradivalo sa dvadeset i tri stručnjaka iz Austrije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Njemačke, Srbije i Slovenije. Radovi se vrednuju prema etičkim smjernicama časopisa, bez obzira na vjeru, nacionalnost, spol, staž ili institucionalnu pripadnost autora. Kao i u desetom broju, Redakciju pored bosanskohercegovačkih stručnjaka iz oblasti historije, historije umjetnosti i arheologije čine eminentni istraživači prošlosti zaposleni na europskim univerzitetima koji su svojim savjetima unaprijedili uredničku politiku ove publikacije.

Radovi koji su pozitivno ocijenjeni u toku recenzentskog postupka sadržajno su usmjereni na problematiku marginalnih skupina, prozopografsku analizu, te ekološku i vojnu historiju. Pet radova u recenzentskom postupku je klasificirano kao izvorni naučni radovi, dok je jedan rad od strane recenzenata ocijenjen kao pregledni naučni rad. U ovom broju također će biti objavljena dva članka koja su kategorizirana kao objava naučne građe, jedan prevod historijskog teksta i tri prikaza novih publikacija. Autori radova suiskusni i mladi istraživači sa Univerziteta u Sarajevu, odnosno Odsjeka za historiju Filozofskog fakulteta, Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Orijentalnog instituta i Instituta za historiju. Također rezultate svojih istraživanja u ovom broju su objavili i arheolozi i historičari sa Univerziteta u Beogradu, Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru i Eötvös Loránd University iz Mađarske.

U sadržaju časopisa prvu skupinu čine izvorni i pregledni naučni radovi. Sadržaj prati historijsku hronologiju. Vodeći se tim principom na prvim stranicama časopisa čitatelji će pronaći rad Jelene Cvijetić *Pusino innocentissimo! Odnos prema smrti najmlađih u zajednicama južnog Ilirika: epigrafska, arheološka i ikonografska svjedočanstva*. Riječ je o jednoj vrlo zanimljivoj temi iz klasične arheologije koja se temelji na analizi tekstova uklesanih na epigrafskim spomenicima i kritičkoj analizi antičkih vrela. Rad je nastao kao rezultat naučno-istraživačkog projekta koji finansira Ministarstva obrazovanja, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije. Arheologija djetinjstva je sve popularnija grana ove nauke i donosi nove metodološke pristupe što se jasno može spoznati iz ovog rada. Afirmirala se posljednjih decenija, a nastala je kao rezultat interesiranja za arheologiju roda kroz posebno zanimanje za "uočavanjem" žena u prošlosti, a time i djece. U radu Jelene Cvijetić akcenta je na djeci jedne mikroregije odnosno onog djela rimskog Ilirika kome je pripadao prostor današnje Crne Gore. Koristeći se onomastičkom i prozopografskom metodom autorica je došla do zaključka uglavnom riječ je o djeci rimskih građana, a običaji vezani za sahrane najmlađih kao i grobni inventar upućuju na brigu o najmlađima i nakon smrti. Upotreba prospografske metode može se prepoznati i u radu Adisa Zilića. Riječ je o radu *Sandžak-beg Valone Mustafa-beg Milivojević* iz čijeg se naslova može naslutiti da se radio o temi iz kasnosrednjovjekovne odnosno ranoosmanske historije ako govorimo naravno iz perspektive bosanskohercegovačkog prostora. Cilj ovog rada je bio da se predstavi život Mustafa-bega Milivojevića, uglednika bosanskog porijekla, kao osmanskog namjesnika sandžaka Valona u Albaniji. U radu se opisuju veze i prepiska Dubrovčana s Mustafa-begom, u političkom kontekstu pripreme i odvijanja osmansko-mletačkog vojnog konflikta za prevlast na jadransko-jonskoj obali.

U recentnijoj historiografiji sve popularnija je ekohistorija (historija okoliša). Elementi ovog historiografskog pravca prepoznaju se u radu *"Pridošla je rijeka Miljacka, kao što nije od trideset godina ovamo": Poplava u Sarajevu u januaru 1877. godine* čiji su autori Nenad Filipović, Amer Maslo i Lamija Ljuša. Rad je klasificiran kao izvorni naučni rad premda ima određenih elemenata koji bi ga mogli svrstati i u kategoriju naučne objave građe. Naime, glavnina rada posvećena prezentiranju izvorne građe koja tematizira poplavu u Sarajevu od januara 1877. godine. Autori nam kroz analizu izvora donose važne činjenice o jednoj prirodnoj nesreći koja se našla u sjeni tadašnjih političkih događaja, te stoga

u savremenoj historiografiji do sada bila zanemarena. Da je druga polovina 19. stoljeća razdoblje inspirativno za naučno-istraživački rad svakako dokazuje i članak Edina Radušića *Britanci i Hadži Lojo (Funkcija Hadži Loje u britanskoj politici dokazivanja tolerancije u Bosni)*. Koristeći britansku konzularnu građu, ovaj rad pokazuje kako je britanski konzulat u Bosni koristio Saliha Vilajetovića, poznatijeg kao Hadži Lojo, da dokaže da su pojedinačni slučajevi netolerancije i nasilja nad kršćanima izuzetak, a ne paradigma u muslimansko-kršćanskim odnosima u Bosni.

U jedanaestom broju časopisa *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu (Historija, Historija umjetnosti, Arheologija)* zainteresirani čitatelji će pronaći i dva naučna rada koja problematiziraju nedavnu prošlost. Riječ je o radovima *Armija Republike Bosne i Hercegovine: organizacijsko-formacijske promjene i neke naznake razvoja 1992–1995.* i *Operacija NATO-a u Bosni i Hercegovini "Deny Flight"* autora Mesuda Šadinlije i Mustafe Dedovića. U članku *Armija Republike Bosne i Hercegovine: organizacijsko-formacijske promjene i neke naznake razvoja 1992–1995.* prezentirane su činjenice i pokazatelji kontinuiteta razvoja Teritorijalne odbrane i Armije Republike Bosne i Hercegovine. Na temelju svojih istraživanja autor zaključuje da se u organizacijsko-formacijskom razvoju Oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine tokom 1992–1995. mogu se uočiti tri bitna perioda: početni, prelazni i glavni. Svaki od spomenutih perioda u radu je detaljno objašnjen kroz analizu izvora. U drugom članku čiji je autor Mustafa Dedović apostrofira se vojna operacija Operacija "Deny Flight" koja je predstavljala NATO-ov odgovor na sukobe u Bosni i Hercegovini. *Neka od pitanja kojim se bavi autor u ovom radu su na koji način se može posmatrati NATO-ova involviranost u ratu? Da li postoje jasne razlike između prethodnih operacija u nivou angažiranosti?* Literatura za pisanje ovog rada je ograničena na knjige i članke Vojne provincijencije. Stoga je rad kategoriziran kao pregledni naučni rad.

Objava naučne građe je svakako doprinos historiografiji. U ovom broju objavljen je sadržaj i kraća analiza dva izvora. Iako vrlo poznata, hronika Hašt bihišt (Osam rajeva) Idrīsa Bidlīsīja nije do sada predstavljena u cjelovitom pristupu u svjetlu moderne znanosti, već su relativno često predstavljeni samo neki događaji stoga je Sabaheta Gačanin pripremila neposredni prijepis Hašt bihišta iz autografa iz 1571. godine, iz zbirke porodice Ottenfels (br. 2) koja se čuva u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. U ovom radu predstavljen je Idrīs Bidlīsov historijski narativ o osmanskome osvajanju, koji do sada nije predstavljen

kao izolirani historijski narativ, već je sporadično spominjan u okviru širih studija. Istraživači Amer Maslo, Ajdin Muhedinović i Péter Selmeczi priredili su pisma Šaćira Sikirića Ignazu Goldziheru. U pitanju su pisma koja je Šaćir Sikirić, bosanskohercegovački student, u Budimpešti slao svome mentoru i profesoru Ignazu Goldziheru. Ponuđena je signatura svakog od pisama, detaljan opis sadržaja na bosanskom jeziku i originalni tekst na mađarskom jeziku. Proširenju korpusa izvorne građe na bosanskom jeziku sigurno će doprinijeti prevod putopisa *Iz Novog mesta u Bosnu* autora Josipa Marinka iz 1893. godine. Putopis je ranije već objavljen na slovenačkom jeziku, a ovo je njegov prvi prevod na bosanski jezik.

Izdanje časopisa za 2024.godinu zaključujemo sa prikazima novih izdanja iz historije i arheologije. Dženefa Merdanić Šahinović napisala je prikaz dvojezične monografije *U stranoj zemlji - Ćiro Truhelka u Bosni i Hercegovini / In a foreign country - Ćiro Truhelka in Bosnia and Herzegovina* autora Adnana Kaljanca koja je objavljena 2024. godine u okviru izdavačke djelatnosti Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Također 2024. godine u Zagrebu izdavačka kuća Pejada je objavila knjiga Emira O. Filipovića *Viteštvo u srednjovjekovnoj Bosni*, a stručni osvrt na sadržaj ove monografije dao je Almir Peco. Treći i ujedno posljednji prikaz u ovom broju časopisa napisao je Ajdin Muhedinović. Riječ je o knjizi Adnana Jahića, *Između čekića i nakovnja. Muslimani u Drugom svjetskom ratu* koja je objavljena 2023. godine u Zagrebu u kojoj je dat sintetski pregled položaja i uloge muslimana u gotovo svim važnim događajima i procesima u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj (NDH).

Na kraju treba podvući da je priređivanje naučnog časopisa jedan kompleksan posao koji zahtjeva kontinuiranu saradnju između uredništva, redakcije, autora, lektora, tehničkog urednika, bibliotekara i izdavača. Stoga se nadamo da ovaj broj časopisa *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu (Historija, Historija umjetnosti, Arheologija)* svjedoči o još jednoj uspješnoj saradnji u okviru izdavačke djelatnosti Univerziteta u Sarajevu – Filozofski fakulteta. Redovno izdavanje časopisa *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu (Historija, Historija umjetnosti, Arheologija)* zauzima prioritetno mjesto u radu Centra za historijska istraživanja. Zahvaljujemo Upravi fakulteta što je izdavanje ovog časopisa prepoznala kao jedan od važnijih izdavačkih projekta institucije.

Glavna i odgovorna urednica
Prof. dr. Amra Šaćić Beća